

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฒ
สารบัญภาพ	ค
สารบัญแผนที่	ต
บทที่ 1. บทนำ	
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
พื้นที่ทำการศึกษา	5
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์	9
บทที่ 2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
1. งานวิจัยเกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์กะเหรี่ยง	12
2. แนวความคิดการศึกษาระบบการผลิตไร่มุมนเวียน	15
การทำไร่มุมนเวียนบนที่สูง	16
การบุกเบิกนาขั้นบันได	17
การเลี้ยงสัตว์ในป่า	18
การเลี้ยงสัตว์ผสมผสานกับป่าไม้	18

สารบัญ (ต่อ)

การเลี้ยงสัตว์บนที่สูง	19
การเปลี่ยนแปลงชนิดพืชอาหารสัตว์	20
ความหนาแน่นของสัตว์ต่อหน่วยพื้นที่	24
การใช้ประโยชน์จากเศษเหลือในพื้นที่การเกษตร	24
ประโยชน์ที่ได้รับจากการเลี้ยงสัตว์ในป่า	25
การเพิ่มรายได้และลดต้นทุนการผลิต	25
การเพิ่มการฟื้นตัวของป่า	26
3. ความเข้าใจเกี่ยวกับความยั่งยืนและเครื่องชี้วัด	27
4. งานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	34
บทที่ 3. ระเบียบและวิธีการวิจัย	47
หน่วยหมู่บ้าน	48
หน่วยครอบครัว	49
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	52
การวิเคราะห์ข้อมูล	52
การจัดทำรายงาน	52
บทที่ 4. ผลการวิจัย	
1. ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการ	53
1.1 ที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์	58
1.2 กฎระเบียบของหมู่บ้านแม่สอง	64
2. โครงสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและโครงสร้างประชากร	64
3. สาธารณูปโภค	
3.1 การคมนาคม	69

สารบัญ (ต่อ)

3.2	พลังงาน	72
3.3	การแต่งกาย	76
4	การปกครอง	79
5	ระดับการศึกษา	83
6	สุขภาพ	85
7	ประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการเกษตร	85
8.	การปลูกพืช	
8.1	การทำไร่หมุนเวียน	88
8.2	การทำนาขั้นบันได (นาดำ)	113
9.	การเลี้ยงสัตว์	
9.1	ผลศึกษาการเลี้ยงโค	135
9.2	ผลการศึกษาการเลี้ยงกระบือ	153
9.3	ผลการศึกษาการเลี้ยงสุกร	169
10.	การหาของป่า	
10.1	ผลการศึกษาการหาขุดหน่อไม้	182
10.2	ผลกานศึกษาการหาเหาะ โคะ โซ	193
10.3	ผลการศึกษาการหาขุดบุก	202
11.	ความยั่งยืน	211
บทที่ 5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ		213
	สรุปผลการวิจัย	213
	การทำไร่ไร่หมุนเวียน	216
	การทำนาขั้นบันได(นาดำ)	218
	การเลี้ยงโค	219
	การเลี้ยงกระบือ	221

สารบัญ (ต่อ)

การเลี้ยงสุกร	223
การหาขุดหน่อไม้	225
การหาขุดเหาะโคะโซ	227
การหาขุดบุก	229
ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา	231
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย	233
บรรณานุกรม	235
ภาคผนวก	
ก แบบสอบถาม	239
ข พืชที่มีอยู่ในไร่มุมนเวียน จำแนกตามชื่อภาษาปกากะญอ	247
ค ประเพณีของกระเหรี่ยง	253
ประวัติผู้เขียน	259

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1. จำนวนประชากรบ้านแม่สองเชียงแก้ว	67
2. เปรียบเทียบอายุประชากรต่อการได้เรียนหนังสือ	84
3. การได้รับการศึกษาของชุมชนบ้านแม่สอง	84
4. รายชื่อผู้ทำไร่แยกตามกลุ่ม	88
5. วัฏจักรชีวิตผู้ทำไร่หมุนเวียนบ้านแม่สองในรอบ 1 ปี	103
6. ผลการศึกษาข้าวไร่ของกลุ่มแก่ง	104
7. ผลการศึกษาข้าวไร่ของกลุ่มแก่งปานกลาง	104
8. ผลการศึกษาข้าวไร่ของกลุ่มแก่งน้อย	105
9. การปฏิบัติในการทำไร่เฉพาะที่แตกต่างกันของกลุ่มต่าง ๆ	106
10. ผลผลิตข้าวไร่บ้านแม่สองโดยเฉลี่ย	108
11. รายชื่อผู้ทำนาแยกตามกลุ่มต่าง ๆ	114
12. วัฏจักรชีวิตผู้ทำไร่นาคำบ้านแม่สองในรอบ 1 ปี	125
13. ผลการศึกษากลุ่มทำนาแก่ง	126
14. ผลการศึกษากลุ่มทำนาแก่งปานกลาง	126
15. ผลการศึกษากลุ่มทำนาแก่งน้อย	127
16. ผลผลิตข้าวนาบ้านแม่สอง โดยเฉลี่ยตั้งแต่ปี 2539 – 2543	127
17. การปฏิบัติในการทำนาเฉพาะที่แตกต่างกัน	130
18. รายชื่อผู้เลี้ยงโคแยกตามกลุ่ม	136
19. จำนวนโคของกลุ่มเลี้ยงโคแก่งตั้งแต่ ปี 2539 – 2543	139
20. จำนวนโคของกลุ่มเลี้ยงโคแก่งปานกลางตั้งแต่ ปี 2539 – 2543	139
21. จำนวนโคของกลุ่มเลี้ยงโคแก่งน้อยตั้งแต่ ปี 2539 – 2543	139
22. ประชากรโคทั้งสามกลุ่ม	140
23. ประชากรโคที่เลี้ยงตั้งแต่ ปี 2539 – 2543	140
24. การปฏิบัติในการเลี้ยงโคเฉพาะที่แตกต่างกันของกลุ่มต่าง ๆ	142
25. รายชื่อผู้เลี้ยงกระบือทั้งสามกลุ่ม	154

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
26. จำนวนกระป๋องของกลุ่มเลี้ยงกระบือแก่งตั้งแต่ปี 2539 – 2543	154
27. จำนวนกระป๋องของกลุ่มเลี้ยงกระบือแก่งปานกลางตั้งแต่ปี 2539 – 2543	155
28. จำนวนกระป๋องของกลุ่มเลี้ยงกระบือแก่งน้อยตั้งแต่ปี 2539 – 2543	155
29. ประชากรกระบือทั้งสามกลุ่ม	155
30. ประชากรกระบือที่เลี้ยงตั้งแต่ปี 2539- 2544	156
31. การปฏิบัติในการเลี้ยงกระบือเฉพาะที่แตกต่างกัน	158
32. รายชื่อผู้เลี้ยงสุกรทั้งสามกลุ่ม	170
33. จำนวนสุกรของกลุ่มเลี้ยงสุกรแก่งตั้งแต่ปี 2539 – 2543	171
34. จำนวนสุกรของกลุ่มเลี้ยงสุกรแก่งปานกลางตั้งแต่ปี 2539 – 2543	172
35. จำนวนสุกรของกลุ่มเลี้ยงสุกรแก่งน้อยตั้งแต่ปี 2539 – 2543	172
36. ประชากรสุกรของทั้งสามกลุ่ม	172
37. ประชากรสุกรที่เลี้ยงตั้งแต่ปี 2539 – 2543	172
38. การปฏิบัติในการเลี้ยงสุกรเฉพาะที่แตกต่างกัน	175
39. รายชื่อผู้ขุดหน่อไม้ของทั้งสามกลุ่ม	182
40. แสดงปริมาณการขุดหน่อไม้ของกลุ่มแก่ง ตั้งแต่ปี 2539 – 2543	183
41. จำนวนสุกรของกลุ่มเลี้ยงสุกรแก่งปานกลางตั้งแต่ปี 2539 – 2543	184
42. จำนวนสุกรของกลุ่มเลี้ยงสุกรแก่งน้อยตั้งแต่ปี 2539 – 2543	185
43. การปฏิบัติในการขุดหน่อไม้เฉพาะที่แตกต่างกันของกลุ่มต่าง ๆ	189
44. รายชื่อผู้หาขุดเหาะ โคะ โชะ	193
45. แสดงปริมาณการขุดเหาะ โคะ โชะของกลุ่มแก่ง ตั้งแต่ปี 2539 – 2543	195
46. แสดงปริมาณการขุดเหาะ โคะ โชะของกลุ่มแก่งปานกลาง ตั้งแต่ปี 2539 – 2543	195
47. แสดงปริมาณการขุดเหาะ โคะ โชะของกลุ่มแก่งน้อย ตั้งแต่ปี 2539 – 2543	196
48. การปฏิบัติในการขุดเหาะ โคะ โชะเฉพาะที่แตกต่างกันของกลุ่มต่าง ๆ	199
49. รายชื่อผู้หาขุดบุก	203

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
50. แสดงปริมาณการชูดบุกของกลุ่มแก่ง ตั้งแต่ปี 2539 – 2543ค	203
51. แสดงปริมาณการชูดบุกของกลุ่มแก่งปานกลาง ตั้งแต่ปี 2539 – 2543	204
52. แสดงปริมาณการชูดบุกของกลุ่มแก่งน้อยตั้งแต่ปี 2539 – 2543	205
53. การปฏิบัติในการชูดบุกเฉพาะที่แตกต่างกันของกลุ่มต่างๆ	207
54. ผลผลิตข้าวไร่ของทั้งสามกลุ่ม	217
55. ผลผลิตข้าวนาของทั้งสามกลุ่ม	218
56. ความแตกต่างของกลุ่มเลี้ยงโค	220
57. ความแตกต่างของกลุ่มเลี้ยงกระบือ	222
58. ความแตกต่างของกลุ่มเลี้ยงสุกร	224
59. ความแตกต่างของกลุ่มชูดหน่อไม้	226
60. ปริมาณหน่อที่ชูดได้ของทั้งสามกลุ่ม	227
61. ความแตกต่างกันของกลุ่มชูดเหาะ โคะ โชะ	228
62. ปริมาณเหาะ โคะ โชะที่หาชูดได้ของทั้งสามกลุ่ม	228
63. ความแตกต่างในการหาชูดบุกของทั้ง 3 กลุ่ม	229
64. ปริมาณบุกที่หาชูดได้ของทั้งสามกลุ่ม	230

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ	หน้า
1. ความแตกต่างกันในการถือบัตรบ้านแม่สอง	68
2. ประชากรเด็กที่มีชื่อในทะเบียนบ้านและไม่มีชื่อในทะเบียนบ้าน	68
3. ประชากรบ้านแม่สองทั้งหมดโดยแยกตามเพศ	68
4. จำนวนผู้ได้รับการศึกษาบ้านแม่สอง	84
5. ผลผลิตข้าวไร่หมุนเวียนบ้านแม่สองโดยเฉลี่ย	108
6. ผลผลิตข้าวนาขั้นบันไดบ้านแม่สองโดยเฉลี่ยตั้งแต่ปี 2539 – 2543	127
7. รูปแบบการซื้อขายโค-กระบือ	138
8. ประชากรของโคแต่ละกลุ่ม	140
9. ประชากรกระบือของแต่ละกลุ่ม	156
10. ประชากรสุกรของแต่ละกลุ่ม	173
11. ปริมาณการขุดหน่อของกลุ่มขุดเก่งตั้งแต่ปี 2539 –2543	183
12. ปริมาณการขุดหน่อของกลุ่มขุดเก่งปานกลางตั้งแต่ปี 2539 –2543	184
13. ปริมาณการขุดหน่อของกลุ่มขุดเก่งน้อยตั้งแต่ปี 2539 –2543	185
14. กระบวนการหน่อไม้	187
15. กระบวนการในการหาขุดหน่อไม้	188
16. ปริมาณการขุดเหาะ โคะ โชะของกลุ่มขุดเก่งตั้งแต่ปี 2539 –2543	195
17. ปริมาณการขุดเหาะ โคะ โชะของกลุ่มขุดเก่งปานกลางตั้งแต่ปี 2539 –2543	196
18. ปริมาณการขุดเหาะ โคะ โชะของกลุ่มขุดเก่งน้อยตั้งแต่ปี 2539 –2543	197
19. ขบวนการขุดเหาะ โคะ โชะ	199
20. ปริมาณการขุดบุกของกลุ่มขุดเก่งตั้งแต่ปี 2539 –2543	204
21. ปริมาณการขุดบุกของกลุ่มขุดเก่งปานกลางตั้งแต่ปี 2539 –2543	205
22. ปริมาณการขุดบุกของกลุ่มขุดเก่งน้อยตั้งแต่ปี 2539 –2543	206
23. กระบวนการในการหาขุดบุก	206
24. ผลผลิตข้าวที่ต่างกันของกลุ่มทำไร่หมุนเวียนทั้ง 3 กลุ่ม	217

สารบัญแผนภูมิ (ต่อ)

แผนภูมิ	หน้า
25. ผลผลิตข้าวที่ต่างกันของกลุ่มทำนาขั้นบันไดทั้ง 3 กลุ่ม	219
26. แสดงความต่างในการชุกหน่อไม้ของทั้ง 3 กลุ่ม	227
28 แสดงความต่างในการชุกบุกของทั้ง 3 กลุ่ม	230

สารบัญภาพ

รูปภาพ	หน้า
1. การแบกของไปขาย	70
2. สะพานข้ามแม่น้ำในฤดูร้อนและฤดูฝน	71
3. แผงโซล่าเซลล์	73
4. การเก็บพื้นไว้หุงอาหาร,แสงสว่าง,ความอบอุ่นและอื่นๆ	73
5. การตากข้าว โดยอาศัยพลังงานความร้อนจากแสงอาทิตย์	74
6. การใช้พลังงานน้ำในการตำข้าวซ้อมมือ	75
7. ชุดแต่งกายผู้หญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่สองที่แต่งงานแล้ว	77
8. ผ้าห่มกระเปาะของกะเหรี่ยงบ้านแม่สอง	77
9. ชุดแต่งกายหญิงกะเหรี่ยงที่ยังไม่ได้แต่งงาน	78
10. คริสตจักรบ้านแม่สอง	82
11. วัดบ้านแม่สอง	83
12. การตากไร่	92
13. พื้นที่ไร่หลังจากเผาแล้ว	93
14. การปลูกข้าวและพืชอื่นๆ	94
15. การกำจัดวัชพืชในไร่ข้าว	95
16. การเลี้ยงผีไร่	96
17. พิธีมัดมือกลางเดือนตุลาคม	97
18. กีบดักนก	100
19. กีบดักหนู	100
20. กีบดักหมูป่าและสัตว์อื่นๆ	101
21. กีบดักกระรอก	101
22. กีบดักหมูป่า	102
23. อุปกรณ์จับไล่สัตว์	102
24. เครื่องมือจับไล่สัตว์	118

สารบัญภาพ

รูปภาพ	หน้า
25. การใช้แรงงานโคในการนวดข้าว	118
26. ไถนาด้วยแรงงานกระบือ	120
27. การเลี้ยงผีนา	123
28. การเลี้ยงผีนา	124
29. การเลี้ยงโคหลังทำนา	
30. โคหากินในพื้นที่ทำไร่หลังจากเก็บเกี่ยวแล้ว	140
31. กระบือที่หากินบริเวณริมห้วยแม่สอง	141
32. สมุนไพรที่ใช้รักษาโรคท้องอืดในโค-กระบือ	157
33. สุนัขหูเล็กและตั้ง (เถาะกะสี)	173
34. สุนัขหูใหญ่และปรก (เถาะแหล้น้ำ)	174
35. หน่อไม้	186
36. เฮาะโคะโซ	197
37. บุขนิดผิวหยาบ	210
38. บุขนิดผิวเรียบ	210

สารบัญแผนที่

แผนที่	หน้า
1. แผนที่บ้านแม่สองเชียงแก้ว	60
2. แผนที่บ้านกุดแจ่ม	61
3. แผนที่บ้านที่โมโกทะ	62
4. แผนที่หมู่บ้านแม่สองและหมู่บ้านใกล้เคียง	63

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University